

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ**

МЕССАРОШ АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 336.5

**МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА
ПІДПРИЄМСТВІ ТА ВИВЧЕННЯ ЇЇ ВПЛИВУ НА РЕЗУЛЬТАТИ
ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ВАТРА-УКР»)**

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

**АВТОРЕФЕРАТ
дипломної роботи
на здобуття освітнього рівня «магістр»**

Тернопіль – 2018

Роботу виконано на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Кудлак Віталій Ярославович
доцент кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

Рецензент: кандидат економічних наук, професор
Федорович Роман Володимирович
завідувач кафедри промислового маркетингу,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

Захист відбудеться 23 лютого 2018 р. о 10^{.00} годині на засіданні екзаменаційної комісії №55 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50 (освітньо-мистецький центр «Політехнік»), навчальний корпус №10.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що в ринковій економіці головним мотивом діяльності будь-якого підприємства є максимізація його основного фінансового результату – чистого прибутку. Однак реальні можливості досягнення цієї мети обмежені витратами виробництва та попитом на вироблену продукцію.

Будь-яке підприємство, починаючи процес виробництва або приймаючи рішення щодо його розширення, повинне бути впевнене в його прибутковості. Порівняння витрат і результатів діяльності дозволяє оцінити ефективність роботи підприємства. Без такого порівняння виникають непоправні помилки при виборі економічної політики підприємства, прийнятті важливих управлінських рішень, вибору видів підприємницької діяльності, визначенні оптимальних обсягів і структури випуску продукції (робіт, послуг), а також цін на продукцію, (роботи, послуги).

Оскільки обсяг витрат суттєво впливає на формування фінансових результатів, ефективність управління ними у значній мірі визначає, наскільки успішно буде фінансово-господарська діяльність підприємства. Однак слід враховувати, що управління витратами – це динамічний процес, який полягає у досягненні високого економічного результату діяльності підприємства, що не зводиться лише до зниження затрат, а поширюється на всі елементи управління. Саме тому, пошук шляхів зниження витрат виробництва у сучасних умовах варто розглядати як чинник підвищення прибутковості та ефективності роботи підприємств.

Вагомий внесок у вивчення особливостей формування витрат та їх впливу на фінансові результати зробили такі відомі вітчизняні та зарубіжні дослідники: Коробов М.Я., Поддєрьогін А.М., Жданов С.А., Ізмайлова К.В., Ковбасюк М.Р., Лахтіонова Л.А., Шеремет А.Д., Череп А.В., Турило А.М., Полянська А.С., Загородній А.Г., Бланк І.А., Брігхем Е.Ф., Олех Н.Л., Мокієнко Т.В., Котляров М.Д., Лободзинська Т.П., Долішня Т.І., Жидецький В.Ц. та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних підходів та практичних аспектів моделювання системи управління витратами та їх впливу на результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити сутність, структуру та класифікацію витрат на підприємстві;
- вивчити чинники що впливають на фінансові результати діяльності підприємства;
- визначити особливості формування витрат підприємства та їх вплив на результати фінансово-господарської діяльності;
- здійснити техніко-економічну характеристику діяльності підприємства;
- проаналізувати стан та структуру витрат ТОВ «Ватра-Укр»;
- здійснити факторний аналіз впливу витрат на результати фінансово-господарської діяльності ТОВ «Ватра-Укр»;

- сформуувати модель управління витратами на підприємстві;
- запропонувати напрямки вдосконалення системи управління витратами, як основного чиннику зростання фінансово-господарських результатів діяльності підприємства;
- дослідити стан та тенденції розвитку вітчизняної світлотехнічної галузі та спрогнозувати обсяги реалізації продукції і позиціонування на ринку підприємства ТОВ «Ватра-Укр»;
- узагальнити стратегії зростання прибутковості діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження виступає система управління витратами господарюючих суб'єктів в сучасних умовах вітчизняної економіки.

Предметом дослідження є моделювання системи управління витратами на підприємстві та визначення її впливу на результати фінансово-господарської діяльності, на прикладі ТОВ «Ватра-Укр».

У процесі написання магістерської роботи були використані наступні **методи дослідження** - монографічний, узагальнення, порівняння, групування при дослідженні теоретичної бази; графічний і табличний методи, аналіз коефіцієнтів, відносних показників при аналізі фінансової звітності та структури витрат підприємства; факторний аналіз, порівняльний аналіз при оцінюванні впливу витрат на фінансові результати підприємства та їх оптимізації.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові акти, навчально-методична література, наукові публікації з питань формування витрат підприємства та їх впливу на фінансові результати діяльності, дані Державної служби статистики України, а також фінансова звітність досліджуваного підприємства ТОВ «Ватра – Укр».

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні основних параметрів та складових моделі комплексної системи управління витратами підприємства та визначення її впливу на результати його фінансово-господарської діяльності.

Практичні результати дослідження дають можливість впровадити систему управління витратами на вітчизняних світлотехнічних підприємствах для підвищення результатів їх фінансово-господарської діяльності.

Апробація результатів роботи та публікації. Основні положення та висновки даного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих учених «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки», Тернопіль, 27-28 квітня 2017 року, а також на VI міжнародній науково-технічній конференції молодих учених та студентів, Тернопіль, 16-17 листопада 2017 року.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, шести розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел, який містить 94 найменування, та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 141 сторінка. Для наочного відображення основних результатів дослідження в роботі представлено таблиці, рисунки та додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі магістерської роботи розкрито актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання дослідження, предмет та об'єкт, методи та інформаційну базу, а також описано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні основи впливу витрат на результати фінансово-господарської діяльності підприємства**», досліджено сутність, структуру та класифікацію витрат на підприємстві. Вивчено чинники, що впливають на фінансові результати діяльності підприємства, визначено особливості формування витрат підприємства та їх вплив на результати фінансово-господарської діяльності.

При цьому, фінансовий результат є одним з найважливіших економічних показників, який узагальнює підсумки господарської діяльності та надає комплексну оцінку ефективності цієї діяльності. Фінансові результати інтегровано відображають кількісні й якісні чинники діяльності підприємств. Управління формуванням та розподілом прибутку ґрунтується на впливі на нього через фактори, що визначають фінансові результати. Всі чинники, що визначають величину фінансового результату – прибутку, матеріалізуються через збільшення обсягів реалізації об'єктів діяльності підприємства і цін, зменшення виробничої собівартості, оптимізацію структури і асортименту продукції, адміністративних витрат і витрат на збут тощо.

У другому розділі «**Аналіз ефективності системи управління витратами ТОВ «Ватра-Укр» та оцінка її впливу на результати фінансово-господарської діяльності підприємства**», здійснено техніко-економічну характеристику діяльності підприємства, проаналізовано стан та структуру витрат ТОВ «Ватра-Укр», проведено факторний аналіз впливу витрат на результати фінансово-господарської діяльності ТОВ «Ватра-Укр».

Проаналізувавши ключові техніко-економічні показники аналізованого підприємства, слід відмітити позитивне їх значення – зокрема спостерігається зростання обсягу реалізації, наявність чистого прибутку, зростання власного капіталу та позитивна динаміка показників рентабельності, продуктивності праці, поточних зобов'язань, знижується рівень дебіторської заборгованості. Позитивна динаміка спостерігається також у зростанні показників оборотних активів, приріст кількості працівників та фонду оплати праці на підприємстві.

Нами визначено, що розмір операційних витрат підприємства ТОВ «Ватра-Укр» протягом досліджуваного періоду зменшується на 2229 тис. грн. за рахунок зменшення матеріальних затрат на 1536 тис. грн., відрахувань на соціальні заходи на 1973 тис. грн., амортизації на 242 тис. грн. та інших операційних витрат на 2763 тис. грн. Підприємство ТОВ «Ватра-Укр» досягло мінімального рівня витрат на 1 грн. чистого доходу в 2013 році, в цілому та за матеріальними витратами.

На розмір чистого прибутку мають вплив собівартість виробництва продукції, витрати на управління (адміністративні витрати), витрати на збут та

різноманітні фінансові та операційні витрати. В цілому за рахунок впливу зміни витрат розмір чистого прибутку зменшується на 2384 тис. грн., що є негативним проявом в діяльності підприємства ТОВ «Ватра-Укр». Дослідивши основні показники ефективності управління витратами підприємства, слід відмітити їх зниження, що негативно впливає на ефективність управління витратами.

У третьому розділі **«Розробка та обґрунтування заходів підвищення ефективності системи управління витратами підприємства»** сформовано стратегічну модель управління витратами на підприємстві та запропоновано резерви зниження собівартості виробництва продукції, а також запропоновано напрямки вдосконалення системи управління витратами, як основного чиннику зростання фінансово-господарських результатів діяльності підприємства.

В даному розділі для підвищення ефективності системи управління витратами пропонується ряд заходів. Зокрема, необхідною умовою для забезпечення результативності й ефективності функціонування підприємства ТОВ «Ватра-Укр» стає економічне обґрунтування раціонального використання усіх видів ресурсів, що обумовлює доцільність формування єдиної системи стратегічного управління витратами.

Поряд із цим, в зниженні витрат на виробництво важливе значення має мотиваційний аспект системи управління витратами (МАСУВ). МАСУВ підприємства ТОВ «Ватра-Укр» полягає у спонуканні працівників до дотримання ними встановлених планом витрат і пошуку шляхів до їх зниження на основі активізації мотиваційного чиннику, при цьому вибір факторів спонукання потребує певної обачливості.

Стимулювання окремих працівників повинно здійснюватися на принципах розподілу загальної величини винагороди, яка встановлена керівництвом на рівні центрів відповідальності за витрати, та здобутків кожного з них у досягненні результатів у сфері економії витрат. А також важливо реалізувати створення ефективної системи управління витратами на підприємстві ТОВ «Ватра-Укр», що передбачає систематичний моніторинг фактичних витрат та їх поведінки під дією як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, прийняття рішення щодо покращення структури собівартості продукції на досліджуваному підприємстві.

У четвертому розділі **«Спеціальна частина»** здійснено оцінку стану та тенденцій розвитку вітчизняної світлотехнічної галузі, а також проаналізовано конкурентоспроможність підприємства ТОВ «Ватра-Укр» на ринку світлотехнічної продукції.

В даному розділі проведено оцінку вітчизняного ринку електротехнічної промисловості. У сегменті офісного освітлення помітно зростання інтересу споживачів не тільки функціональних властивостей продукції, але також до її естетики. В побутовому освітленні головну роль грають сучасні тенденції в оформленні інтер'єру. Споживачі стають більш вимогливими та частіше віддають перевагу якіснішим високотехнологічним світовим продуктам, а не вітчизняним.

Дослідивши конкурентні позиції підприємства ТОВ «Ватра-Укр», необхідно відмітити достатню конкурентоспроможність підприємства. В цілому позиціонуючись на локальному ринку, підприємство повинно враховувати свої сильні сторони: широкий асортимент продукції, позитивний імідж підприємства, зручне місце розташування, доступні ціни на продукцію, якість обслуговування споживачів.

У п'ятому розділі **«Обґрунтування економічної ефективності»** здійснено моделювання оптимізації стану та структури витрат підприємства ТОВ «Ватра-Укр» та досліджено можливості реалізації стратегії зростання прибутковості діяльності підприємства.

За результатами дослідження визначено, що основними заходами в контексті моделювання оптимізації стану та структури витрат для досліджуваного підприємства ТОВ «Ватра-Укр» повинні стати: зростання обсягів реалізації, зростання середньореалізаційних цін та зниження собівартості (витрат) діяльності підприємства. Зокрема, за рахунок реалізації запропонованих заходів у перспективному періоді можливо наростити загальну суму прибутку до показника 62633,1 тис. грн. у 2018 плановому році. Поряд із зростанням обсягу прибутку збільшаться показники рентабельності продажу підприємства ТОВ «Ватра-Укр» у перспективному періоді із 21,64% у 2017 році та до 35,37% у 2018 році.

У шостому розділі **«Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях»** досліджено особливості охорони праці на підприємстві ТОВ «Ватра-Укр», розглянуто особливості розробки та реалізації заходів щодо матеріального забезпечення заходів охорони праці.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Узагальнюючи результати представлені в дипломній роботі необхідно зробити ряд висновків:

1. Витрати підприємства — це сукупність усіх спожитих ресурсів на виробництво того чи іншого продукту. Вони характеризують вартість виробництва продукції для підприємства. Витрати підприємства складаються зі спожитих засобів виробництва та заробітної плати і набувають форми собівартості продукції. Різниця між вартістю продукції і собівартістю дорівнює розміру прибутку підприємства. Витрати підприємств виражають реальні виробничі відносини ринкової системи господарювання. Важливою умовою успішної діяльності підприємства є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, внаслідок чого зросте конкурентоздатність продукції та стане реальним досягнення довгострокового економічного зростання.

2. Фінансовий результат - це прибуток або збиток який отримує господарюючий суб'єкт внаслідок своєї діяльності. Таким чином, фінансовий результат є одним з найважливіших економічних показників, який узагальнює

усі результати господарської діяльності та надає комплексної оцінки ефективності цієї діяльності.

3. В сучасних умовах розвитку суб'єктів підприємницької діяльності остаточний фінансовий результат (збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльності та включає: чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, послуг); валовий прибуток (збиток); фінансові результати від операційної діяльності; фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування; фінансові результати від звичайної діяльності; фінансові результати від надзвичайної діяльності; чистий прибуток (збиток).

4. На формування фінансових результатів впливають різні чинники: матеріально-технічні (використання більш прогресивних і економічних основних засобів і виробничих запасів), організаційно-управлінські (створення нових об'єктів господарської діяльності та інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень), економічні (пошук внутрішніх резервів господарської діяльності шляхом аналітичних досліджень), соціальні (забезпечення належних умов праці, відпочинку і підвищення кваліфікації персоналу), екологічні (виробництво екологічно чистої продукції та застосування безвідходних технологій), ринково-маркетингові (формування попиту покупців), господарсько-правові - формування державою довгострокової (стратегічної) і поточної (тактичної) економічної і соціальної політики, спрямованої на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.

5. Дослідивши практичні аспекти оцінки ефективності управління витратами на підприємстві та визначення її впливу на результати фінансово-господарської діяльності підприємства ТОВ «Ватра-Укр» необхідно відмітити позитивну динаміку ключових показників фінансово-господарської діяльності підприємства – зокрема спостерігається зростання обсягу реалізації, наявність чистого прибутку, зростання власного капіталу та позитивна динаміка показників рентабельності, продуктивності праці, поточних зобов'язань, знижується рівень дебіторської заборгованості. Позитивна динаміка спостерігається у зростанні показників оборотних активів, приріст кількості працівників та фонду оплати праці на підприємстві.

6. Розмір операційних витрат підприємства ТОВ «Ватра-Укр» протягом досліджуваного періоду зменшується із 94103 тис. грн. у 2012 р. до значення 87107 тис. грн. у 2016 році або на 2229 тис. грн. за рахунок зменшення матеріальних затрат на 1536 тис. грн., відрахувань на соціальні заходи на 1973 тис. грн., амортизації на 242 тис. грн. і інших операційних витрат на 2763 тис. грн. Поряд із цим зростають витрати на оплату праці, через зростання мінімальної та середньої заробітної плати в країні, на 4276 тис. грн. із 18675 тис. грн. у 2012 році до рівня 19502 тис. грн. у 2016 році.

Матеріальні витрати підприємства мають схожу динаміку: за підсумками 2014 року відбулося незначне їх зниження – із 39239 тис. грн. у 2013 році до

показника 37621 тис. грн., а у 2016 році показник становив 46862 тис. грн. Також змінилась їх частка у загальній сумі витрат – з 52,1% у 2014 р. до % 57,21 у 2015 році та 56,53% у 2016 році.

В цілому, підприємство ТОВ «Ватра-Укр» досягло мінімального рівня витрат на 1 грн. чистого доходу в 2013 році в цілому та за матеріальними витратами. За двома іншими статтями здійснювалося перевитрачання ресурсів, а це значить, що існує резерв подальшого зниження витрат.

7. Дослідивши основні показники ефективності управління витратами підприємства, слід відмітити їх зниження. Зокрема результативний показник зіставності – коефіцієнт покриття виробничих витрат знижується із 1,431 пункти у 2012 році до рівня 1,365 пункти у 2016 році. Зниження показника свідчить про більші темпи зростання виробничих витрат ніж чистого доходу від реалізації продукції. Відповідно на 1 грн. виробничих витрат підприємство отримує 1,43 грн. чистого доходу від реалізації продукції у 2012 році та 1,36 грн. чистого доходу від реалізації продукції у 2016 році.

9. Проаналізувавши показники, що характеризують ефективність управління витратами на підприємства ТОВ «Ватра-Укр» на основі критерію прибутковості необхідно відмітити негативні тенденції до зниження ключових оціночних показників - коефіцієнт ефективності формування витрат (на 0,028 пункти), коефіцієнт ефективності постійних витрат (на 0,163 пункти) та коефіцієнту ефективності змінних витрат (на 0,034 пункти). Відповідно обернені показники зростають, зокрема показники - коефіцієнт віддачі виробничих витрат (на 49,523 пункти), коефіцієнт віддачі постійних витрат на 6,002 пункти, коефіцієнт віддачі змінних витрат (на 43,52 пункти).

10. Формуючи модель управління витратами слід дотримуватися низки вимог до неї, а саме: недопущення зайвих витрат; комплексний характер управлінських рішень; вдосконалення інформаційного забезпечення; системний підхід до управління витратами; орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства; органічне поєднання витрат з якістю продукції; єдність методів на різних рівнях управління витратами; впровадження методів зниження витрат; управління витратами на різних стадіях життєвого циклу продукції досліджуваного підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ

Кудлак В.Я. Сутність та структура витрат підприємства / В.Я. Кудлак, А.В. Мессарош// Матеріали VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій – Тернопіль 16-17 листопада 2017. – С.189-191.

Мессарош А.В. Управління дебіторською заборгованістю / В.Я.Кудлак, А.В. Мессарош // Соціально-економічні аспекти розвитку економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (м. Тернопіль, 27- 28 квітня 2017 р.). – С. 111 – 114.

АНОТАЦІЯ

Мессарош А.В. Моделювання системи управління витратами на підприємстві та визначення її впливу на результати фінансово-господарської діяльності (на прикладі ТОВ «Ватра-Укр»)– Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2018.

Об'єктом дослідження виступає система управління витратами господарюючих суб'єктів в сучасних умовах вітчизняної економіки.

Предметом дослідження є моделювання системи управління витратами на підприємстві та визначення її впливу на результати фінансово-господарської діяльності, на прикладі ТОВ «Ватра–Укр».

У процесі написання магістерської роботи були використані наступні методи дослідження - монографічний, узагальнення, порівняння, групування при дослідженні теоретичної бази; графічний і табличний методи, аналіз коефіцієнтів, відносних показників при аналізі фінансової звітності та структури витрат підприємства; факторний аналіз, порівняльний аналіз при оцінюванні впливу витрат на фінансові результати підприємства та їх оптимізації.

В магістерській роботі досліджено сутність, структуру та класифікацію витрат на підприємстві, з'ясовано чинники, що впливають на фінансові результати діяльності підприємства, визначено особливості формування витрат підприємства та розглянуто їх вплив на результати фінансово-господарської діяльності.

Здійснено аналіз стану та структури витрат підприємства ТОВ «Ватра-Укр», а також проведено оцінку ефективності витрат виробничо-господарської діяльності підприємства.

Запропоновано напрями стратегічного управління витратами на підприємстві, визначено мотиваційні аспекти зниження витрат виробничо-господарської діяльності підприємства, узагальнено напрямки вдосконалення системи управління витратами, як чинник зростання фінансово-господарських результатів діяльності підприємства.

Ключові слова: витрати, собівартість, фінансові результати, доходи, прибуток, рентабельність, конкурентоспроможність.

ANNOTATION

Messarosh A.V. Cost management system modeling at an enterprise and determining its influence on finance-economic activity results (LLC «Vatra-Ukr» as a case study). - Manuscript.

Research on obtaining an educational level «Master» in the specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». - TNTU them I. Puluje. - Ternopil, 2018.

The object of research is the system of management of expenses of economic entities in the conditions of the domestic economic system.

The subject of the study is the modeling of the cost management system at the enterprise and the definition of the results of financial and economic activity by the example of LLC «Vatra-Ukr».

In the process of writing the master's thesis, the following research methods were used - monographic, generalization, comparison, grouping in the study of the theoretical basis; graphical and tabular methods, analysis of coefficients, relative indicators in the analysis of financial statements and cost structure of the enterprise; factor analysis, comparative analysis when evaluating the impact of costs on the company's financial results and their optimization. The calculations carried out in the process of writing work were done using the tools of the MS Excel table processor.

In the master's thesis the essence, structure and classification of expenses at the enterprise were investigated, factors influencing the financial results of the enterprise were determined, the peculiarities of formation of expenses of the enterprise were determined and their influence on the results of financial and economic activity was considered.

The analysis of the state and structure of expenses of the enterprise of LLC «Vatra-Ukr», as well as the estimation of the efficiency of costs of production and economic activity of the enterprise is carried out.

The directions of strategic management of expenses at the enterprise are offered, motivational aspects of reduction of expenses of production and economic activity of the enterprise are determined, directions of perfection of the system of management of expenses as a factor of growth of financial-economic results of activity of the enterprise are generalized.

Key words: costs, cost, financial results, income, profit, profitability, competitiveness.

